Мухтар Шаһанов һәзәлхалын вә гырғызстандағы халғ шаиридир. Һазырда о, Газахстан Республикасынын да о, Гырғызстанда бөйүкчиндир. Ағ шеʼрләр дәфтәрләрә, бу поема бөйүк вәтән догурмуш, Ч.АлтматовУн сөзү илә ЮНЕСКО хәтти илә нәшр едилмиш дилинә тәрҹүмә олунмушдур. Һәмидә Азәрбайҹанла бағлы бәнмәрләр да вар.

Гиҹмәтли метал чан вәрир инсан,
Ону ширинҹидан шәтәндир, шәтән.
Нолан Вольфганг Нөте
Һәрәтамизликлари ағлын іухусу
догурур.
Франсиско Гоҹа
Сабаһ һәмишә кечдир.
Федерико Мәјор

МУДАФИӘСИЗ МӘʼНӘВИЈЈАТЫН ӨЗӘБЛАРЫ

Фырланыр Јер күрәси
Газыг-газыг гырышларында,
Лакаларында, чапыгларында
Из заманынын, из өтрафынын,
Из һамкарларынын,
Һәтта јеканә әрвады Ксанитпанын
Јухарадк дәјәрләндирә биләҹәкләри
Сократын гафа тасынын
Тәшбеһи илә
Фырланыр Јер күрәси.

Фырланыр Јер күрәси
Индики миниллијин
Јовшағлыҹан кечә-кечә
Хејрәләр Шәр гүтбләриндән,
"һа" илә "јох" мәфһумларындан,
Мүхтәлиф дәврләрин
Мәʼнәви тәчрүбәсиндән,
Гудрәт јаларындан кечә-кечә.
Техники тәрәгги тәʼсириләр
Мәдәнијәтә зидд ингилаб кедир.
Үмумбәшәри дәјәрләрин кортәбии
ағалысы бахышы кедир.
Бахыры јана-јана
Ағалысылығынын сәбәбдир она!
Мәдәнијәтә зидд ингилаб кедир.
Узаты көрмәјән шүҹр алтында:
"Әнчә адамларын рифаһы гаҹдыраг,
Анаг гызын гапыларыны демократиканын,
Сонра да мәдәнијәтә мошчул оларыг"!
Фәгат инсан хиләләри белədир:
Чәмијәтдә варланмаға чәһд һә гадер
артарса
Вә истәһлак етәнсиз
Мәʼнәвијәтә сөјәнәмәсә,
Дөвләт бир о гадар
Јарадылмыш јерләрини итирәр.
Гуру маддијәтә рәвәв верилдикчә
Заман вә имкан из шәрәсиндә јаныр.
Тәнлүкә јараныр
Өз әсаһ чәрәјәтләрин гафил һүчүму илә!

Поемаја әлавә:

УЧАЛЫГЫН ҮЧ СӨВИЈӘСИ

Мәним тәсәввүрүмчә дүнјада
Үч сөвијәси мөвҹуддур учалыгын.
Иқдравын үч чалғы вар.
Үч һалы вар инсан шүурунун.

Биринчи — гушларын учдуғу учалығдыр.
Бурада мүрү вуран ев тоғуларындан,
Чалығын сәрчәләрдән
Ловга дурналардан тутмуш
Гаҹалылар фасиләсинин
Бүтүн дастәләри гаҹад чалыр.
Онлары чох вахт кор еләјир
Өзүнүнрәзылыг.
Һәјатын кәшмәкәшларини
Дәф етмәјә габилијәтләри олмаса да,
Зәнн едирләр ки, јарыб кечә гиҹаларын
Јерин чамбәк гуввәсини.
АнҚаг гуш һесаб олунмур тоғуг.
Она көрә ки, чәми бир неч
метр ја билир о.
Бәдбәхтликдән о да
Өз кичик имканлары барәдә
чох бәјиг фикирдәдир.
Јәгин ела бу инаддан
өз бу мәһдудлуғдан ибарәтдир —
гушларын учдуғу учалыға чатмаҹан
тоғуг хошбәхтләри.

Икинчи учалыг — һәнәнк учағларын
сөвијәсидир
Онларын гајәси — һәнәнк учағларын
сөвијәси
көләрин бағрыны дәлән мәрҹ
зирвәләрдән,
думанлардан вә булудлардан
Јухары галхмаг, јухары галхмаг!
Гәрәз-әдәт сөвијә бах!
Анчаг
Јер күрәсини бүтөв јох, һисса-һисса
көрә билирсән ки ләнәрләрдән.
Мүшкүл иш будур ки,
һәр шеји олдуғу кими
дәрк едә биләмәјәсән
белә олдуғда
о шеј барәдә чәтиндир
дүзкүн тәсәввүрдә олмаг!

Шүурун космик учалығыдыр
Үчүнчү учалыг!
Ордан өзүнү ичи кими
көрүнүр өбәди көјүрхан,
Өбәди күнаһкар Јер күрәмиз!
Нечә ки көзәлдир бахасан она
улдузларын һәндәвәрлиндән
бахасан һәр шеји:
Һәјат дејилән нәдирсә она,
Јахшылыға вә пислијә
Көзәллијә вә чиркинлијә,
инсанларын галибијятинә
вә мәғлубијятинә.

Өзүнү азад едә биласән
инсан һәсәдиндән
һијлә торундан
тамамә азтарышындан!
Әсл ганадлылара ғәһмар чыхмағдан
көзәл вә вар!
Ғәһмар чыхасан
олан-олмаз сәдәләри ашанлара
гарақурәй авамлығыны гыранлара!
Чүнки үчүнчү бөјүк учалығын
фөвгүндә чәмијәтә вә ордан дүнјаны
идрак едән
бөлә чәсурлардан
мәрдлијинә сөјәнир дүнјамыз.

Дашгалар еләјир өз догмалары.
Һа гадер амансыз иш көрсә дә,
Јасаг принсипи үчүн о адәт
Бәнзәјир вәтәнә, вачибмиш әлбәт!
Сонин о һәјасыз Маркиз де Садын
Көлсәјди бир заман бизим дијара
Ода атмаҹар ону дилдиран.
Јазыг бизим демократијадә
Һәрчаһы бәзә дүшүрү бә'зән о.
Һәрчаһы сајылан демократија,
Өхлагсызлығы апаран демократија
Өлүмдән тәнлүкәлидир,
Һоннонг гијнә кими!
...Бәнзәјир ки, ҺәрҺ гоча галхды јериндән
Кетди өз ғәзәлә вә дилдашмадан.
Ону дөрк еләмәк чәтин дејилди,
Гурүу да өз јери кими гәдимди, гадим!
...Өкөр көкә һагигәтин
Зөнн едирсә демократија
Гадарансы бир гурулуҳ,
Дөмәли о, бөрк хәтәдир.
Узағбашы јолухубдур
Садизм басилласына!

Поемаја әлавә:

СИАМ ЕҺТИРАСЛАРЫ

Севки аномалијасы

Аһ, гадынлар, гадынлар!
Е'ләнрәдә чох көзәл,
бахышдан чәзибәли,
тәкрарсыз көзәллијә,
мәһрә олан мәләкләр,
ләлар етмәдинә сиз
биз јаслы кишиләрә?!
Сиам көләринә улдуздан парлаг
Бир улдуз вар иди — крал арвады.
Көләрдән енмишди дејән бу көзәл
Дејән гүрүу да көләрдән иди.
Севидри хүсәт
ону дәмтәк.
Крал гысғанырды намыҗа ону
Гысғанылыға сөз олмаса бела.
Бело бир формана гол ләкди крал:
— Мәһрәм гөнчәдәр! Башга һеч кәсин
Өли тохунмасын краличаја.
Һәтта палтарына тохунан бир ал
Гој хүссүн өзүнү бәд тәнәдә.
Чәзасы әјрәдан ағыр олачаг!
Көзәл јај ләнг
Кәнч кралича
Тәк үзүрү гајғыда.
Гәфил әсан күләкдән
Ашыб чөкәр гајыг да.
Үзмәк билмиди јазыг
Онун һәрәләрини
Көмәк етмәди һеч кәс.
Сарај гуллугчулары
Јада салыб форманы
Әсдилдор заг-заг!
Көлмәјин нә фајдасы?
Һамы горхуја дүшдү:
На етмәли, нејләмәли,
нечә кәмәк етмәли?
Нечә хилас етмәли
Көзәл краличаны?
Ора-бура гачдылар.
Мәһрәмләри тапынча
Чох көзәл долашдылар.
Ахыр кәлди ханымы
тохунмаг үчүн
ләлар-гымыг мәһрәмләр.
Анчаг әртыг кеч иди.
О дүнјада көмүшдү
Сиам краличасы.
...Илләр ахыб кетди булудлар кими
Крал дәјәрлиндән дөнмәди гати.
Өлкәдә көзәлләр чох иди дејә,
Арвадлыға бирә мәзара кетди
Онун илк истәји, илк мәһәббәти.
Калин фикирләшиб гәт етдиләрдә
"Гысғанмы — севги дәмәли?!"
Һә бәлалар көлмәди
Инсанларын башына
Гысғанчлыг јаранмаса,
Хәстәһал шүбһәләрдән!
Арвадын көзәллијә
Улдуза бәнзәрдүсә,
Голарма ону көјдән,
гој нур сачын һәмишә!
Онун лаг ишыгындан
Һеји'ратланын гој дүјә!
Калин бир фикирләшиб:
Бағышламаг оларми
арвадыны мәнә әдән,
өзүнә зилләт верән,
о әзабкеш краличы,
о өчаиб краличы
вә она бәнзәјәнләри?!
Ахырдан өдүнә
вафалы чыхсалар да,
дејин көрә онлары
бағышламаг оларми?!

Өмтәр арвадлар

1998-чи ил, августун сону.
Патәје шәһәри, курорт өлчәси
Сиам көрфәзинин өзәји кәнди,
Лачивард сәнили, назәли сәнили...
Бурада ушаг-ушаг ағлына кәлмир
Сојуг һава недир, гар нә, јығы недир?
Өрәдилмиш филлар футбол ојнајыр,
Зарафатла сәлиб дабанларына
Бә'зән туристләри масаж едирләр.
Бурда крал, кралича өз әтрафында
Тәнгидлән, тәһдидлән, тә'ридән уаг
Аллаһлар сабаһ өмүр сүрүрлар.
Онларын образы рәнкли фотода
Супермаркетләрин витринәларында
Гызылы, күмүшү чәрчивәләрдән
Бахтәвәр-бахтәвәр хатә бојланыр.
Јелди өјн кечәдә мән бу өлкәдә
Сәһрли өлкәдә, сирли өлкәдә
Ахшам рекламларын көзәгамашлығын
Дә'вәти башлајан ресторанларда.
Бүтүн кафеләрдә, бүтүн барларда
Сәсләнир сәһрәр Тај нәғмәләри.

Сүзүр рәгәсаларын сәһнә бојунча
Өзүр бағчаја чых, истәр мејдана,
Һәр јерә, һәр јерә јаныр өлкәнин
Миниатүр тај гызы өз вуруб сөнә
Јолдан чыхармаға чалышғагдыр.
Јармаға кечәдә бу кишиләрин
Һәсрәтли бахышына јандырачағдыр,

Бурда гадын кирәјләк
өмтәәдир, мәлдыр, мал.
Истәјирсән бир әјләнә,
истәјирсән һәфтәлик,
ја да бир саатлыға
һәтгины вер, тора сал!

Көзүмүзүн гаршысында
калмә бизнесмен гоча
он үч јашлы бир гызы
разылашыб бәнләди.
Аман Аллаһ! Севинәдан
гыз әтләјиб дејәҹәк.
Бәхтәвәрлијинә
севинәрәк, үзүнү
Гочанын көксүнә, гој башына
саделәјә, мәһрибан бир ушаг кими
шүкранлыг еләјәрәк өз гисмәтинә!

...Гадын намусунун алвери кедир...
Ана өз гызынын тутуб әлиндан
ачыг көрүрсән ки, мүштәри кәзир.

Үрәк агрысијла бә'зән дә өјләр
Күчәр бурдан арвадлардан,
Бурда бәдәни илә доландырылар
арвадлар әринә, ушагларына.

Бизи дөврәјә алды
гафил бир неч гадын.
Мүштәри тапмаг үчүн
өзүнү сатмаг үчүн,
аман Аллаһ, һәр бири
өз ојундан чыхмады!

Онлара баха-баха
фикир кәтүрдү мәнә:
көрәсән бу үзләрдә
әјләр олубму, әбәр?
Бу үзләрдә зәрәчә
нә әр галыб, нә ар.
Өлүм чәрәјәндән
әхлагы ар горујор.

Дејәсән тај јазары
дүјү һәјәчанымы
титрәк, мәһрәм сәсилә
шәрик чыхды дәрдимә:
"Гадынларын әхлагы —
намус индикатору
вә бир хәлгин мүгәддәс
зинәтидир, зинәти!
Гадынларына бахыб
таныјырлар милләти.
Јазыг о өлкәјә, јазыг о јурда
мүгәддәс нә бәрдә, гурбан вә
сатыр өчәбәјіс ар-намусуну,
өзүнә вар јолан, капитал јығыр
бела бир милләтин, бела бир дөвләтин
талеји јаддардан асылы галыр.
Олмуз кәләчәк, мәнә олуг көрә.
Мәни бүнә көрә горху бүрүјүб".

Истәдим мән ону сакитләшдирим,
Дүшүндүм өзүм да истәр-истәмәз.
Өзүмүүн јенилик әхтаран заман
Башга парадокса үрчәһ олдум мән.

Бир милләт өз дилини,
Милли мәнәләрини,
әдәт-ән өнсини
горујуб сахлајырса,
итгисаби чәнәтдә
мүстәгил олмаса да,
завал јолуҒ печ она.
Өксина, вары илә өзүндән
јуҒ чыхарыб
өзкә мәдәнијәти
јамсыланырса, демәк
өзкәларын гулуна
чевриләҹәк көлдә.
...Мән инди өз әлкәмдә
гадынларын вә
гејри-мүәјјән бахтына,
Базар вә истисадијаты
дөврүндә мән инди
гејри-мүәјјән бахтына,
Дөвр базар дөврүдүр.
Инди һәр шеј алыныр,
инди һәр шеј сатылыр.
Биләндә ки, һәр шеј
өмтәәтә бахылыр,
Мәни од кетирир, од!
Архамда једдигатлы
тичарәт мәркәзинин
арвадлары мәнә әдән,
өзүнә зилләт верән,
о әзабкеш краллы,
о өчаиб краллы
вә она бәнзәјәнләри?!
Ахырдан өдүнә
вафалы чыхсалар да,
дејин көрә онлары
бағышламаг олармы?!

Чевриләнә:
Шаһмар ӨКБӨРЗӘДӘ

Мухтар ШАҺАНОВ

СИВИЛИЗАСИЈАНЫН АШЫНМАСЫ

Дөврүн әхлагы һаггында саға

1999-чу ил октәбрин 19-да "Ататүрк күлтүр мәркәзи бөлүм күрсүсү илә јенидән күрсү тәрәфиндән түрк дилини шеʼр дүнјасына дашыјыб тәнгидләри" түрк дүнјасынын 5 шаирини шәрәф үзвлүјүнә тәгдим мәрасиминдә гәзәх шаири Мухтар Шаһанова көрүшүр. О, мәнә ЮНЕСКО-нун мүкафатландырдығы, инкилис вә рус дилләринә чевириди, Чинкиз Алтматовун сөзү вә әлмаз философу Фридрих Хитсенин сөзү илә нәшр едилмиш "Сивилизасијаларын ашынмасы" поемасыны һədијә верди.

Бу поема мүасир дүнјамызын зиддијәтләринә — елм вә техниканын инкишафы илә бағлы инсан әмәјинин јүнкүлләшмәси вә асанлашмасы илә јанашы, мәдәнијәтин ашынмасы, көзәл адәт вә ән әнәнәләрин јүнкүлләшмәсинин фачиәсиндән бәһс едир. Поемада мәним хошума кәлән әсас чәһәт елми-техники тәрәгги илә башәрләјәнин јаратдығы бөјүк мәдәнијәтләрин гаршы-гаршыја дурмасыны вә бунун нәтиҹәсиндә мәдәнијәтләрин зиддијәтинин дәрәҹәсини өзүнәмәхсус бədии тәзадлара көстәрмәсидир. Әлбәттә, бу мөвзу сон илләрдә јаранмыш бир чох әдәбиј әсәрләрдә ишләнмишдир.

Лакин М.Шаһанову әјни мөвзуну өз милли мәдәнијәтләринин — әләләхүсүс гығызы епосу "Манас"ын фонунда кестәрә билмәси онун бөјүк јүнкүлләнмәдиҹи. Шаир дөстум Ш.Өкбәрзадә сөнәт тәрҹүмә етдиҹи јарадыҹылығы әсәрин әсас идејасыны мәһарәтлә чатдыра билмишдир.

Б.ВАҺАБЗАДӘ

Әкәр мән өз хошумла
гаҹа билсәм о сон үчалыга,
онда мәни анламаға чалышан,
азачыг јазығынысы кәлсин мәнә,
маним мәʼнәви тәнһалығыма.
Ахы бизим адә хошбәхтлијимиз
ашынғадыр.
Вә о һәр заман
бела әгләкәлмәз
зирвәјә јетишә биламәз.

Дүнјанын ән үча пики Чомолунгмадыр
Ону да поладлардан
чәсурлардан рүфу фатһ етдиб.
Ејн нәһәнк болсун чаj Амазонкадыр.
Дөвләт сәрһәдләринә мәһәл гојмадан
ахыр о да.
Бешә өлкәни
бирдәфәјә сулајыр
бәрәкәтли суларајла!

Узаг әсрләрдән кәлән
мүдрик күрчү әдәтләриндән
бири будур:
гызлар үчүн ән јахшы чәһиз,
Аилә һәјатынын көзәмүнчүсү
Күрчүстанын јуу китабы,
Шота Руставелинин
"Пәләнк дәриси кәјимиш пәһләван"
поемасы бөјүк олунур.
Бунсуз чәһиз
чәһиз сајылмыр.

...Јарадычылыға дәнијанә
сәчдәләр көрдүм Шотландијада
Јашадығым өлкә сапибләри
Сүбһ тәзәдән дүрүлдулар өнүмә:
— Бағышлајын,— дедиләр — Аллаһ
хәтринә,
үзр истәјирик.
Сәһәр јемәјини бизсиз јемәли
олачағсынмы.

Кәтмәлијик биз!
Бу күн ад күндүр,
даһи шаиримиз
Роберт Бернсин.
Сарсылдым фәрәһдән,
халғы килсәјә ахан көрүчә
рүһ һәјәчанындан
шә'ирә дуалар сәсләнәндә
догма додаглардан шаирин
јанғылы мисрәләрини ешидәндә
сарсылдым јеримдә!

Дүнјанын ән бөјүк епосу "Манас"ын
Башлајанындан өрәк сөндадр ки,
Мин ил бојунча һәр гырғыз
өзүнә мүгәддәс борч билиб.
Ағыздан-ағыза,
атадан-оғула,
нәсилдан-нәсла өтүрсүн бу мүдрик
дастаны!
Ела Аллаһ верәкли манасчылар олуб ки,
Бир илә гуртара билмәјиб епосу.
Фәгат епосса гуруг асыб халг
башдан-ајаға гадәр.
Дәрд-гарышлы јунуда-јунуда
Нәфәс дәрмәдан
көз гырпмадан
Манасчыны динләјиб милләт —
Бахтәвәр-бахтәвәр
субһәнә!
О көчәләрин һәр бири,
о кәдрләрин һәр бири
Һеч бир режиссорун
индијәдәк чәкә биламәјән
дәнијанә филмдир.
О филмин образларын
сәсләрдән вә ритмләрдән тохунуб,
Әриш-арғачы сәсләрдән,
ширин әдалардан
вә шивәләрдән өрүб,
Гој "Санта-Барбара" кими минсериалы
филмләрин јарадычылығы өјнәмәсинә.
Онлар техниканын күчүнә
өкид бир өғланын елчиләридләр.
Онлар бу көл кими пак олан гызын
Атасынын бир ширин "на" ујмурдулар.
Гоншу алачығда о көзәл гызын
сабри түкәнмишди, дөзә биламиди.
Елчи кәндарынын вурғунуду о.
"Хејир-дуа" истәјиди гыз
догма атасынын додагларындан!
Адамлар пазырды тоја.
Бир јаранын, јәдди гочун
Јаглы өти гајнајырды
үч нәһәнк газанда.
Јахшында јушаглар чимишдирилир
Мавы сулардан бу јеринә өти кәлән.
Гырчын дәлгалары сәнилә чырпыб
надонса һәјчан кечиридиб кәл.
Чох иди ихидин үстүнүлкәри.
ЈаҺынмазды онун һәдәфдән өху
Пәләнк кими мәғрур вә чәсур иди.
Бир сәзлә, һәр ишдә мәһирди о.
Она јар олмаға пазырды һәр гыз.
...Гымыз ичә-ичә хумарланардар
Дәрин дүшүнчәдән әјләнди гафил
"һо"ја пазырлаан гызын атасы
сорушду бирдән:
— "Манас"дан бир парча биләрми олан?
Өлү сүкут чөкдү јуртаја бу дәм.
Ихид сүчү олан бир адам кими
Сенүх бахышлы зилләји јерә
һирсиндән гафилдан бағырды ата:
— Јох, јох, ондан мәнә көрәкан олмаз!
Догмалар ичиндә олан бир јаман
Кизли дүшмәндән да разилдир һәлә!

Поема ичиндә поема:

ИНСАНЫН ӨЛДУРУЧУ КҮЧУ, ЈАХУД КЕНЕТИК КОДУН ҺАРАЈЫ

Дәјишкән хиләләри әјләнт гајсы
Бөјүк бир шәһәрә көчүб кәлмишди.
Өлүнә көләјін өлчәләри такы
Кефи истәрдә вр дәјиширди.
Онунчу өриндән он биринчиј
Кетмәк истәјәндә гәрг олду фикри:
"Белә дәвам етсә, әмәлин-башы
Тамам јоғдан сахлы қорланмаг олар".
Бир күн гонаг кәлди гоча атасы
Тәкдү һиккәсини гышын үстүнә:
— Сәнә сағлығымдәр гәзәбим мәним
Бүтүн сәрһәдләри ашыб кечмисән.
Тәкчә өзүнү јох,
Бүтүн аиләни
Бүтүн кәндиниз
Рүсвәј етмисән!
Е'тираз еләди атасына гыз:
— Бу сәфәсин шәһәрдә елә гызлар вар,
Өрә кетмәјәнләр һаҺ бир көрә
"Кечә кәпәнәји" чағрылыр онлар.
Мән јахшы илдә бир әр дәјишиәм,
Һәр кечә бир кишиј дүшүнүрләр.
Бә'зән дәјишилир әр саатбасаат
Ела бил әлсилән кағыздыр өрләр.
Мәркиз де Садын принсипинчә
Онлардан әхлагы вә тәмизләнмәк
Јол әмәшы гызына әлачсыз гочаг
Кинли баха-баха белә сөјләди:
- Сән бир тәшбеһә бах,
мүгајисә бах!
Кимләрә өзүнү тәз еләјирсән.
"Тәзә гызах"лара бәнсо көрәрәк
Көр нечә өзүнү зај еләјирсән!
Бир заман бу халғын адәти варды.
Әхлагы горујуб сахламаг үчүн
Гадына ики јз гадара варды
Һамини гадынлар бүтөв бир халгы
Сальб әр-намусун чәрчивәсинә
Әхлагы јол кими тәмиз сахларды.
Һәмин јазыгларын ганунлары, бәл,
позмаға һеч кимин һагғы јох иди.
Мухтар Авјезовун "Абајын јолу"
романында горхунч бир әпизод вар:
Тајната Кодарла өлүм Камканы
Әхлагын һәдәнинә ашдыгларынчын
Өлүмдән тәнлүкәлидир,
Һоннонг гијнә кими!
...Бә'зән о гоча галхды јериндән
Кетди өз ғәзәлә вә дилдашмадан.
Ону дөрк еләмәк чәтин дејилди,
Гурүу да өз јери кими гәдимди, гадим!
...Өкөр көкә һагигәтин
Зөнн едирсә демократија
Гадарансы бир гурулуҳ,
Дөмәли о, бөрк хәтәдир.
Узағбашы јолухубдур
Садизм басилласына!

Поемаја әлавә:

ЈАШАМАЛЫ ДҮНЈАДЫ

Аһ, гадынлар, гадынлар!
Е'ләнрәдә чох көзәл,
бахышдан чәзибәли,
тәкрарсыз көзәллијә,
мәһрә олан мәләкләр,
ләлар етмәдинә сиз
биз јаслы кишиләрә?!
Сиам көләринә улдуздан парлаг
Бир улдуз вар иди — крал арвады.
Көләрдән енмишди дејән бу көзәл
Дејән гүрүу да көләрдән иди.
Севидри хүсәт
ону дәмтәк.
Крал гысғанырды намыҗа ону
Гысғанылыға сөз олмаса бела.
Бело бир формана гол ләкди крал:
— Мәһрәм гөнчәдәр! Башга һеч кәсин
Өли тохунмасын краличаја.
Һәтта палтарына тохунан бир ал
Гој хүссүн өзүнү бәд тәнәдә.
Чәзасы әјрәдан ағыр олачаг!
Көзәл јај ләнг
Кәнч кралича
Тәк үзүрү гајғыда.
Гәфил әсан күләкдән
Ашыб чөкәр гајыг да.
Үзмәк билмиди јазыг
Онун һәрәләрини
Көмәк етмәди һеч кәс.
Сарај гуллугчулары
Јада салыб форманы
Әсдилдор заг-заг!
Көлмәјин нә фајдасы?
Һамы горхуја дүшдү:
На етмәли, нејләмәли,
нечә кәмәк етмәли?
Нечә хилас етмәли
Көзәл краличаны?
Ора-бура гачдылар.
Мәһрәмләри тапынча
Чох көзәл долашдылар.
Ахыр кәлди ханымы
тохунмаг үчүн
ләлар-гымыг мәһрәмләр.
Анчаг әртыг кеч иди.
О дүнјада көмүшдү
Сиам краличасы.
...Илләр ахыб кетди булудлар кими
Крал дәјәрлиндән дөнмәди гати.
Өлкәдә көзәлләр чох иди дејә,
Арвадлыға бирә мәзара кетди
Онун илк истәји, илк мәһәббәти.
Калин фикирләшиб гәт етдиләрдә
"Гысғанмы — севги дәмәли?!"
Һә бәлалар көлмәди
Инсанларын башына
Гысғанчлыг јаранмаса,
Хәстәһал шүбһәләрдән!
Арвадын көзәллијә
Улдуза бәнзәрдүсә,
Голарма ону көјдән,
гој нур сачын һәмишә!
Онун лаг ишыгындан
Һеји'ратланын гој дүјә!
Калин бир фикирләшиб:
Бағышламаг оларми
арвадыны мәнә әдән,
өзүнә зилләт верән,
о әзабкеш краллы,
о өчаиб краллы
вә она бәнзәјәнләри?!
Ахырдан өдүнә
вафалы чыхсалар да,
дејин көрә онлары
бағышламаг оларми?!

ӘЛЛИ ЈАШЫМ

Сәвәнкларин додағында
Јанан әфдиз әлли јашым;
Әсрин сон илі будағында
Бир јапрағы әлли јашым.
Һәсрәтлә кечдүм јола
Донуб бағды әлли јашым;
Хатирә кечәсиндә
Бир чырағды әлли јашым.
Әлли баһарым, пајызым,
Әлли јајым, әлли гышым
Әлли јашым.
Сәвә долу көзләримин
Бир дәнизи бәлли јашым,
Әлли јашым.
Үрәкләрә сөнә сәпән
Хејирхаһ әмәлли јашым,
Әлли јашым.
Өјнәјә көјнәјән һәсрәт,
Көзүмдә бәрг вуран јашым,
Әлли јашым.
Јолларымда көзү гаран
Һәсрәтли торпагым, дашым,
Әлли јашым.
Сәвә долу үрәјимин
Тумурчуғу јашыл-јашыл,
Әлли јашым.
Нәвәм јатыр әрзуларын
Бешијиндә мышыл-мышыл,
Әлли јашым
Үрәјимдән өчмиб кедән
Өлүн орду, әлли гошун —
Әлли јашым.
Сәвдалы башыма гонан
Малык дөнүу дөвләт гушум, —
Әлли јашым.

ЈАШАМАЛЫ ДҮНЈАДЫ

Ела бил ки, адамла
Данышыр күл-чичәклә;
Чәмәндә улдуз кими
Сајрышыр өз-өзүнә
Ачыр сәвәкләр
Гошулмалы дүнјады;
Гәлбимдән бир сәс кәлир:
Јашамалы дүнјады!

Дәнизләри, чајлара,
Учалан дағлара баҳ;
Дәдәлара тәбәссүм
Көрпә јушаглара бах.
Күл гохуу сачлары
Охшамалы дүнјады, —
Кәнчум нәғмә охуур,
Јашамалы дүнјады!

Не гадар гыз вар, Аллаһ,
Һәјранг гојур адамы;
Тәзә-тәр чичәкләрин
Бабәјиндән од дамыр.
Үрәкдә севки, һәсрәт
Дағышмалы дүнјады, —
Аллаһ, нечә көзәл,
Јашамалы дүнјады!..

СӘН МӘНИ ГЫНАМА

Јагса да өмрума илләрин гары,
Һәјатым агача, күлә охшајыр:
Һәлә үрәјимдә нечә баһарын
Јолуну көзләјән ганча јашајыр.

Динклик тапа биләрдим үрәк бир
дәмә,
Өзүнә севкиндә чаланк тохујур;
Сачыма дүшсә дә өмрүн
гыровы,
Гәлбимдә јаз таја мејдан охујур.

Үшүјә-үшүјә чичәк дәрәндә
"Сәнә сојуг олар, јагмышдр", —
дәмә,
Көзләрим севинир көзәл
кәрәндә —
"Гочасан, өзүнү јығмышдр", —
дәмә.

Күнаһ мәһәббәтә тәә кәләндә
Дүрчәлир, күл әчәр гуру
јамачлар;
Чәвәлдар вар дејә бәһар
кәләндә
Чичәк әчмасынма гоча
агачлар?

АЗӘР АБДУЛЛА — 60

Һөрмәтли гәләм достумуз!

Сизи — өстәдлар шаирини, насир вә публисисти анадан олмасынын 60 илини јүксәк гијмәтләндирә чәкдиг.

Сиз АДУ-нун филолоҝија факултәсиндә тәһсил алмысыныз. Илк гәләм тәрәфдарларынызы "Азәрбајҹан", "Азәрбајҹан мәктәби" журналларында дәрч етдиримизинә. "Бир дүрнә гатарыјыг", "Кедирәм күндүзана", "Сәни кәзләјирәм", "Бәјаз чичәкләр", "Өјүн" китаблары сизин гәләмизин мәһсулудур. Сизи класик вә бүкүнкү Азәрбајҹан поезијасынын ән јахшы әнәнәләрини давам етдирәҹәксиз. Реализм, һәјат һагигәти, образлы дил шеʼрләринизин башлыча мәзијјәтләриндәндир. Сизин шеʼрләринизә јүксәк поетик тапынтılарла бәрабәр дагınыг нәср елементләри дә вардыр.

Сиз "Өбүстан" топлусунда техники редактор, инчәсәнət шөбәсинин мүдири, "Һәмкарлар" гәзетинин редактору мүавини, "Өгуз әли" гәзетинин редактору вәзифәләрində чалышмысыныз. Республика дөвләт мәтбуат комитәсинин, өлкәдә вә публисистик јазыларда мүнтәзәм чыхыш едирсиниз.

Өзиз Азәр Абдулла!

Сизи 60 иллик јубилејиниз мүнасибәтилә бир дәфә самими-гәлбдән тәбрик едирик, сизә сағламлыг, јени-јени јарадычылыг угурлары арзулајырыг.

Азәрбајҹан Јазычылар Бирлији

АЗӘР АБДУЛЛАДА

Дөгсум Азәр, сонсу да 60 јашын тамам олду. Тобустан"да бөрклә ојнадығымыз о вахы кечмиш иллә-рымыз сәнсиз дүнјанын, Гобулуммуз чатмаҝлыгдыр чолду, бә'зән мән Москвадан сизә ачдығы мәктәбдә о вахтларын бөрклә, бә'зән сиз да о вахты дәфтәр чичәкләри бөрклә дүн бәшимизы сөрдүк, бечә бәнимизы бөр-бөрдә сахлаты, мәтбәдә дөстум мүнасибәтләримиз вардыр, ошамаз бәнсиз, чох јекдыгы-јекдыгы көрүдүк. Мәним сәнсә олан өсәт мүнасибәтим бу јер вә ојнадығы илләр-дир. Сәнсә өсәт дәјәр, журналчы кими дәјәрлә-дирдим. Бир мәсәлә дә јадымдадыр, о чүмлә-дән Јуманистдәки кечмиш сатирик ашығларинин мә'нәви өзәбләри бәстәнди'ә'сәрә бә-кәнмәкдән чох хошум кәлир. Сәнсә јени јарадычылыг угурлары, сәнсәдә вә чәмијјәтдә арзулајырам.

А Н А Р

Азәр Абдулланын "Гәмәрлидан кечән гатар" (повест, һекајәләр, сонет сајлары) вә "Кечә, әллерим һаны" (шеʼрләр, поемалар) адлы илк китабы мәтбәдә чап һазырланыр. Нәср китабында "Маглуб өлкәнин оғуллары" силсиласындан бир парчанын диггәтинизә чатдырырыг.

ГЫМЫР

...Чох-чох узагларда дағлардан башындакы гарлар јај һејсанындан әриј ајыш суларына гарышыр көһдән вә ела бу шыдырғы јағышдан әчәлмиш минларла јени-јени селләрдән азғынлашыб бах алыб кедән сулар дәрин-дәрин дәрәләрә долдурдан дана да һаваланарәг әзләрини онилардан бәри сахлт, илан тәкин бурула-бурула ахыб өзүнә јер еләмиш көнд чајына јетишиб бир ад гуруҝу ганлан дәрә башыболыу арана чан вериб, Нечә-нечә дам боју галхыб, јар-јамчыны сөкүб дағыда-дағыда шутјен селин габағынча гарајчалан тоз-думан соруҝу, гасарәсиз дәрә вәшмәли өјнәјиб, ачыгдан бөрнинә јутчтә катириди. Гарајчалан соруҝуун арқасынча чаҝ-јучаҝ әрдә кәлән сел габағына чыхан дашлары, ҝајалары јуҝарыдан ашырарәг өз јолунда сапар, сапар өз күчү, нәһәнкләрини көстәрмәк мәгсәдилә гыјх, әлин илә сөјә, палыд, әлләс ағаҝларны көкү-кемәчли, чыхарыб габағына гатарәг ела бил таһтәнә ашмаҝ үчүн кәлмәјәнлә дағ-ләдә-фырдаҝа ахыдырды. Гумлардан, чынгыллардан, нәһәнк ҝајалардан ахынындан гопан сеслар селин саҝ-солунда чыхыр, јер-кәју ларәјә кәтирә јуҝтуҝ, јуруутуҝ чевриләнә ҝајалардан бир-бириннә, тарпанмаз саз дашлара тохунарәк гопан боғунуг сеслар, күмбүлтүлар ҝајалардан тамаша едәнларин ајгаларынын алтында јери титрәдәр, сәнә дашлар ҝајаларын бәдәнинә кечә, селин әзмәнлығындан хабәр вериди.

Талыб өјнәу көтүрән леј тәкин шығыларар сөјдүр дибинә әгламаҝдан көрүнүр ушаҝ гатары Көрүр дәнәрәк, ону да ела селә бир сүтдан душәчәјини, селин ону ҝаҝлајачағынды фәһмлә дүдуулуҝдан гачарар чәкин о тајына кечмәк истәјәр. Ајаҝ бүдәјиҝ јыхылса да, әлинәдән гијмәтли бурамчадан тез галхарар пишик чалдјин или јамач јуҝары дәрәнумуу елләрә бахсы. Бу ајаҝ ачыгдан, соруҝуун ичиндә көрүнмәз јолдур. Селин ушаҝсан ону тутдуҝдан јеһә бүдәјиҝ јыхылды, ајаҝ галхана гадар селин өтәји гуршаҝына чатды, ону ахытмаҝ истәјәндә јуҝарыда битмиш нәһәнк палыдын хәјрхаһ инсан кими будаҝына саҝ уздатырынын өзүнә бош әлинә будаҝдан дәрә-бәрк јапышды. Сел синәсинә галханда ајаҝлары јердән үзүлдү, өзүну итирмәдин, балакы ушаҝы дишинә алыб будаҝы өзүнә сарыб чөкә-чөкә јамач јуҝары дырмашды.

Башы кәсилмиш гызын бир бугунын фантан вурарар коруутуна ахыб-ахыб кетдиҝчә созалан ганы кими, гаҝ гаралана јахын тәпәларә, мешәләрин, дағларын јыхылмаларын, селләрләндәкләрин чошлана-чошлана кәлән суларын сәнкинә кәлә јатанда Талыб дизә гәдәр чырманыб өзүнә чаҝа вурарар гуруҝ бәнздәмі көрпәнин кәтирә биләмәдин.

Бәлкә јери-өјнәу ләрзәјә кәтирән о кеј куруутуҝындан, бәлкә гочаман әрмуд ағачынын кәзәкләрини бир зорбәјлә бирчә анда шатталадыҝ ихләр бәлкә ајлыдымдан, бәлкә дадасынын гышырса-гышырса зәмиләр ашаыр чөрәк кими сүмәсиндән, селин габағына тутјан өдән гарајчалан гасырәјә бүүмәсиндән Васифин ичинә, рупуна нәсә дөпүб хисланмишдин. Бәлкә күнешлы, ај јанышда дағларын башына бир нәһәнк гуруг кими бәнд олмуш ал-ајаан Фатма нәнәнин гуршаҝына ушаҝ сәвинчи вә мәрәгдән сөз өдәнда, б